

Közeleg a tavasz

Madárvonulás előtt

Január közepe táján felzakadt a halastavak jégpáncélja. Jó 15 centiméternyi víz gyűlt össze bennük.

A tőkés récék szelvédtet helyre húzódtak. A tavakon a széles nádszegély víz felőli oldalán sötét sáv az egymás mellett úszkáló több száz réce. A gácsérok pompás színezetű nászruhája negyszerű látvány volt. A keréce hímek feltűnő fekete-fehér színűekkel, de különösen fehér arcfoltokkal vonták magukra a figyelmet. Az egyik tavon tízes csapatuk ringatózott a hullámok hátán. A partközélemben éppen egy kis bukó tojó emelte ki zsákmányát a vízből. Amint megpillantott, kiejtette csőréből a kis halat és egy szemvillanás alatt alámerült. Nem messze azonban ismét a vízfelszínre jött, de amint észrevette, hogy még mindig a közelében vagyok, ijedten szárnyrakapott. Ahogy leszállt, az egész csapat kis bukó úszkált, szinte állandó mozgásban voltak.

A gát menti nádasban kék cinege és nádi sármány neszegett, távolabbról a barkós cinege kellemes csilingelő hangját hallottam. Amint a tóhoz értem, egy tucat szürkegém és egy hófehér nagy madár, a nagy kócsag emelkedett a magasba. A tó sátságát mellett, még hármat láttam. Érdekes, hogy tavaly egészen a fagyok beálltáig kitartottak, az idén meg már február elején itt vannak, pedig a nemes hófehér madár csak március táján szokott megérkezni hozzánk.

Nemrég kaptam a hírt, hogy megfagyva találtak egy dankasírályt a városban, lábán MUSEUM ZOOLOGICUM LITUANA 139327 jelzésű jelzőgyűrűvel. A gyűrűzési központokban, illetve gyűrűző állomásokon nyilvántartják minden egyes gyűrű adatát, melyet az illetékes intézmény használ fel. Gyűrűzési naplóban rögzítik a meggyűrűzött madár faját, és hogy hol, mikor és ki jelölte, továbbá a madár ivarát, korát, méreteit, súlyát. S ha egy ilyen gyűrűs madár valahol kézre kerül, akkor bejelentik az illetékes madártani intézménynek (Magyarországon a Magyar Madártani Intézetnek).

amely a kézrekerülés adatait (faj, mikor és hol találták, annak körülményeit — gyűrű adatait) közli az illetékes társintézménnyel. Így derül majd fény a megtalált dankasírály „személyazonosságára” is.

Valakiben felmerülhet a gondolat, hogy: ha a dankasírály vonuló madár, akkor miért nem a délibb tájakon, Afrika meleg partvidékén mutatkozik tél idején, s mielőtt a Dél-Alföldön. Talán nem vonultak el? Erre a kérdésre pont a gyűrűzések eredményei adtak választ, ugyanis a hazánk területén, például a szegedi Fehértó Korom-szigetén gyűrűzött dankasírályokat rendszerint Afrika vagy Olaszország területeiről jelentik vissza, s a fölünk északabbra fekvő országokban gyűrűzött madarakat több alkalommal hazánk területén találták meg. Úgy hogy télen a sze-

gedi Tisza-híd környékén nem a nálunk költő, hanem az északibb hazájukból délebbre vonuló dankasírályokat látjuk. A „mi” madaraink ekkortájt már az olasz tengerpartok mentén vadászgatnak.

Már február táján megsohasodtak a sírályok a rezervátumban, ugyanis a dankasírály rendszerint csak vonulása során, tehát ősszel és tavasszal fogyaszt halat. A partfalhoz vetett eszméletlen, döglött, illetve a vízfelszínhez közel úszkáló, apró halakat eszik. Kétségtelenül fokozatosan áttérnek a rovarra, az öreg madaraknak és a fiókáknak is kedvelt táplálék.

Fehértó lecsapolt tavai még javarészt „üresek”, de hamarosan átszőkik a február a márciusba, és megindul a tavaszi madárvonulás. Széll Antal

Cardioleader

A szív- és érmegetegedések száma világszerte nő. A szívinfarktuson átesett emberek — hála az orvostudománynak — legtöbb esetben meggyógyulnak, de továbbra is állandó megfigyelésre, kezelésre szorulnak. Ezt a célt szolgálja az orvosi berendezések és röntgépek varsói gyárának új terméke: a cardioleader, amely tulajdonképpen kis kézi monitor, ami a szív működését ellenőrzi, és rögtön ki is mutatja a túlzott igénybevételt, a szervezet kifáradását. A műszer nemcsak szívinfarktus után nyújt nagy segítséget, de használható a sportolók edzése alkalmával is. Kísérleti kipróbálására különleges körülmények között került sor. Többek között az első lengyel úrhajós magával vitte a világűrbe.

Az idén több mint ezer ilyen cardioleaderrel jelenik meg a piacon a varsói gyár.

A tudomány tornya

Hazánk legmagasabb épülete

Budapesten van hazánk kizárólag tudományos kulmagasabb épülete, a tatómunka folyik.

Nagyvárad téri 96 méteres — Mennyiben változtak a toronyház. A huszonnégy tudományos munka felté-

szintes épületbe nemrég költözött be a Semmelweis Orvostudományi Egyetem nyolc tudományos intézete.

Dr. Gáti Tihor egyetemi tanár az épület igazgatója. Tőle kérdeztük, mit jelent az egyetem életében ez az 540 millió forintos költséggel felépült elméleti blokk:

— Elsősorban a hallgatókat érintő előnyökről szólnék. Korábban az egyetem annyira szétszórt volt, hogy az egyetemisták szinte több időt töltöttek két előadás között az utazgatással, mint a hasznos munkával. Most ezer diák tartózkodhat egyidejűleg az oktató részlegekben. Az oktatás a hosszan elnyúló, úgynevezett lepény épületben folyik. Itt két 360 személyes előadóterem, ra, meg a doktorra avatás mindkét szárnyon pedig 20—20 kis, csoportos foglalkozásra csönözünk. De nemcsak alkalmas — szemináriumi egyetemi ünnepeket rendezünk itt, hanem koncerteket, konferenciákat is.

Néprajzi „leletmentés”

Ágyváltás, bürgehús és ingyenes menyasszonytánc

Milyen volt a századfordulón egy lakodalom a Jászságban — erre a kérdésre ke-restek választ a kérszberényi Jász Múzeum munkatársai, a néprajzi kedvelő főiskolai és középiskolai diákok segítségével nyári gyűjtőmunkájuk során. Az év végére feldolgozott néprajzi „leletmentés” tanúsága szerint a legtöbb házasságot farsang idején, kora tavasszal és ősztön, Katalin-napkor kötötték, a nyári nagy mezőgazdasági munkák idején nem volt helye az ilyen vidádomoltnak. A kézfogókat szigorúan zárt körben tartották, ahol a fiú ajándékként karika-, pecsét- vagy fejcs gyűrűt, a lány saját készítésű jegyinet adott örök emlékül.

A lakodalom előtt két héttel került sor „ágyváltás”-ra, amikor a vőlegény „küldöttei” hosszas borozgatással

egybekötött „alkudozás” után kiváltották — általában egy borjúért — a derekóval, azaz derékajljal, dunnákkal, párnákkal elkészített ágyakat, amelyek az ifjú pár leendő lakhelyére kerültek. Az előkészületekhez tartozott a sütés-főzés mellett a vigaságnak helyet adó istálló kiürítése, kimeszelése és feldíszítése. Az egybekelési szokásoknak megfelelően a lányos ház előtt a vőlegény kikererte a szülőktől a talpig hófehérbe öltöztetett menyasszonyt, aki ezután búcsút vett szeretteitől. A boldogító „igen”-t kétszer mondták ki, délelőtt a polgári és délután az ünnepélyesebb egyházi esküvőn.

A lakodalmas menet útját legtöbbször tréfából — de esetenként, ha a lány kezére többen is pályáztak —, a hopponmaradtak bosszúból,

az útra vetett égő szalmakötegekkel állították meg. Amikor megérkeztek a lakodalomba, már készen állt az enni-innivaló. Fő eledel a vidéken az igen kedvelt bürgehús volt, amihez főleg borcsúszott le a szomjas torkokon. A „sütkező” asszonyok készítette réteseknek, rostélyoskalácsoknak is nagy keletjük volt. Az újdonsült feleséget háttal ültették a vendégseregnek, és hogy ne sokat mozoghatson, széke alá egy szakajtó tojást tettek. Éjjelkor került sor a menyecske-táncra, de itt nem pénzért serdült-fordult az ifjú asszony, mert e szokást túlságosan lealacsonyítónak tartották. Amikor a vőfély bevitte a hordó csapját, felmutatva mintegy jelezte, elfogyott a bor, véget ért a vigasság.

L. J.

SZ. SIMON ISTVÁN: 25.

Nagy vizek krónikája

„A győzelem esélyével...”

„Az árvíz, a földrengés, a lavina és az aszály bármikor bekövetkezhetnek a maguk törvényei szerint, ezt nem előzhetjük meg. De szembeállni velük, biztonságosabb tenni a védekezést, csökkenti a kárt és gyorsabban helyreállítani, ami mégis bekövetkezik, ez az, amiben egyre erősebbek vagyunk... mind nagyobb eséllyel fel tudjuk venni a harcot az elemi csapásokkal szemben, tehát nem a kényelmes biztonság, hanem a győzelem esélyével vívott harc az, amit elérhetünk” — írja Erdei Ferenc. S a tanulságok sorában elsősorban azokat említi, amelyek nem csupán egy újabb nagy vízre, hanem korszakokra is érvényesek: „Vannak... történelmi tanulságok is. Közvetlenül ilyen mind az, ami az árvízvédelmi berendezéseink fejlesztésére, a településhálózatra, utakra és közművekre vonatkozik... Az árvíz olyan volt, mint egy nagy kísérlet: megmutatta, hogy mi van a helyén, mi nincs, hol kell pótolni valamely hiányt, s hol vannak tarthatatlan pozíciók”. S bár e táj életében igen érdekelt tudós ember fogalmazta ezeket a sorokat, észrevételnek igazából és jogosságából semmit sem von le, ha mindjárt kiegészítjük azzal, hogy a vízügyi szervezetnek nem volt szüksége különböző ösztönzésekre. Miközben az egyik szobában védelmi parancsokat osztogattak, a másikban már tervezők dolgoztak, mégpedig azon, hogy miként lehet a védelemhez összehordott anyagot a tartós erősítéshez felhasználni, s mit kell soron kívül majd folyamatosan elvégezni álmaink nyugalmáért. Hogy most csak Szegednél és környékénél maradjunk: annak a tanulmányoknak az első sorai, amely később „Az 1970-es Tisza-völgyi nagy árvíz hatása a Szegedet érintő árvízvédelmi mű-

vekre” címmel vált ismertté (Kardos Imre munkája), még 1970-ben született meg a gondolati váza. Már akkor úgy gondolkodtak a szakemberek, hogy ha a rendkívüli körülmények egyszer 960 centiméteres vízállást produkáltak — megismételhetik önmagukat, még akkor is, ha ilyen szerencsétlen összejátszások valószínűsége csekély, s legfeljebb százévenként fordulhat elő. Itt száz év múlva is város lesz, a mainál sokkal gazdagabb, szebb, virágzóbb.

A következőket summásan ennyi: Szegednél fel kell készülni egy, az 1970. évinél magasabb és tartósabb árvíz biztos kivédésére is. Egy nyomon jár hát társadalomtudós és vízmérnök gondolata, legfeljebb a mérnök számot is tesz a tézise mellé: „...a Szegeden várható maximális árvízszint 1055 cm a szegedi vízmércse 0 pontjára vonatkoztatva, ami megfelel 84,92 m A. I. abszolút magasságnak” (Simády Béla). A következőket aztán már egyszerű elvégezni: ez az a pont vagy magasság, amelyre a Szeged védelmére rendelt műveket méretezni kell. Ezt úgy értjük, hogy még bizonyos biztonsági rártartás is szükséges. Így közvetlenül a víz után már kész volt az elhatározás: 1110 centiméteres magasságú töltések, védőművek kellenek! Ebből egyedül a támfálnál lehet engegni valamiképp, mert könnyen magasítható, ha a szükség úgy kívánja.

A jobb parton, Szeged alatt sok-sok homokzsákot kellett a töltésre rakni már a 960 centiméteres víz biztonságot kivédése érdekében is — kézenfekvő volt hát: itt magasítani kell a töltést. Főfelé figyelve, Tápé és Algyó irányába, egyrészt a magasság elégtelenségét alaptították meg, másrészt a fakadó vizek elleni fokozott védelem igényét. El is bontottak Tápén egy házsort a töltés alatt. Algyót pedig majdhogynem a fakadó víz rogyantotta meg. Különleges figyelmet kellett fordítani az olajmező védelmére, az itt főlhalmozott nemzeti vagyoni biztonsága miatt. Kiszámították már akkor, hogy ennek a mezőnek húsznapos termelése fedezte volna az egész 1970. évi árvíz védekezési költségeit. A bal parton, amely Újszegedet, Szőreget, Deszket, Ferenczállást, Kiszombort, Tiszszigetet, Újszentivánt és Kükékházát védi, magasítani kellett a töltéskoronát, bent a városban pedig sürgetően időszzerűvé vált a támfal újjáépítése.

Itt kell említeni, hogy a támfal védelme nagy látványosság volt 1970-ben. A gyermekklinikától a hajóállomásig valóságos homokzsáklárintus húzódtott. Azem-

berek ezekben a napokban különösen gyakran lejártak ide, megnézni a „vízcséket”, s olykor különös dolgoknak voltak szemtanúi. Megfigyelték, hogy a három nappal korábban nagy gondnal és sebesen odarakott homokzsákokat felszedik és elcipelik, majd két nap múlva vissza az egész, aztán újból el, s megint vissza! „Micsoda fejtelenség, eróparálás ilyen drámai időben!” — mondogatták. Csak később tanulták ki, mint annyi mindent ebből a szakmából — mi a buzgár?, mi a fakadó víz és az ellenyomó medence? stb. — hogy éppen nem a fejtelenség, hanem a szakszerűség követelte meg ezt a sziszifuszi munkát. Apadások ugyanis csökkenti kellett a terhelést, nehogy a teher súlya alatt beomoljon az amúgy is ingatag s most különösen átvedvedett, csúszásra hajlamos partfal, de ha ismét emelkedett a vízszint, megint növelni kellett a terhelést.

Ezek a nagy munkák, a körtvényesi, a zalotai veszélyeztetett szakaszok megerősítésével, Makó, óriásbuzgárjának és a Maros teljes jobb partjának helyreállításával, illetve megerősítésével azóta régen elkészültek. Közöttük az egyik legnagyobb vállalkozás a szegedi belső támfal újjáépítése. A vízügyi szolgálat a védőművek újjáépítésében és további erősítésében éppen olyan katonás munkát végzett, mint a védekezés napjaiban. És ez is megérdemel a mai közvéleménytől egy tiszteletkört. Folyamodjunk ismét Erdei Ferenchez. Mi volt a szervező? — kérdezi, s így válaszol: „Először maga a vízügyi szervezet. Ha majd egyszer szociológusok, történészek és szervezőtudományi specialisták megvizsgálják azt, hogy intézményeink hogyan alakultak át a szocialista átszervezés során, mit őriztek meg régi hagyományaikból, s miben öltöttek új jelleget, akkor a Magyar Népköztársaság vízügyi szervezetét első helyre kell tenniük e tanulságok összegezésében... Tanúsítom... hogy a vízügyi apparátus átalakult a szocialista átszervezés során, de saját szakmai hagyományait soha nem tagadta meg, akkor sem, amikor politikailag ezt követeltük tőle... A mi vízügyi apparátusunk már akkor is nemzetközi tájékozódást szervezett, amikor még bűn volt a hollandiai vagy a Tenessey-Valley-i vízművek iránt érdeklődni; így érte el azt, hogy ma a világpiacra jegyzik a magyar vízügyet: akár szovjet vagy hollandiai, akár amerikai, egyiptomi, indiai vagy jugoszlávai vízügyiekről van szó, partnerek tudnak lenni”.

(Folytatjuk.)